

Stijl en zinsbouw in het Nederlands – een win-winverhaal

Arie Verhagen, *Leiden University Centre for Linguistics*

Ik zal mijn verhaal grotendeels opbouwen aan de hand van bepaalde overeenkomsten en (vooral) verschillen in zinsbouw in twee verhalende tekstfragmenten, een van Harry Mulisch en een van Gerard Reve:

- 1 (1) Quinten keek op en ontmoette de ogen van Max en Sophia, die ook elkaars brieven al hadden
2 gelezen. In de ochtendzon waren de eerste wespen alweer neergestreken op de honingresten.
3 'Wat is een heremiet?'
4 'Een kluizenaar.'
5 'Is papa nu net zo weg als mama?' Onafgebroken hoorde Max een regel in zijn hoofd: *Ich bin*
6 *der Welt abhanden gekommen*, – het was of Onno's boodschap zich daarachter verborg, zodat zij
7 nog niet werkelijk tot hem kon doordringen. Ook was hij geschrokken van de zin waarin Onno
8 zei, dat zijn leven in hogere mate door hem was bepaald dan hij zelf wist, – maar uit het vervolg
9 bleek, dat dat geen betrekking kon hebben op Quinten. In verwarring keek hij Quinten aan en
10 zocht naar een antwoord op zijn vraag, maar Sophia zei:
11 'Natuurlijk niet. Hij is gewoon ergens, maar hij wil met niemand meer praten. Hij rouwt heel
12 erg om tante Helga en daarom zegt hij dat nu allemaal. Ik denk dat...' Plotseling verdwenen haar
13 woorden in het oorverdovende geraas van een laag overscherende formatie straaljagers; zij
14 wachtte even tot het geluid achter de bossen veranderde in het dreunen van een ver onweer.
15 'Ik ben daar niet zo zeker van,' zei Max. Ook hem leek het niet helemaal uitgesloten, maar hij
16 vond dat er nu geen valse hoop gewekt mocht worden bij Quinten. (*De ontdekking van de hemel*,
17 Harry Mulisch)
- 1 (2) Frits ging de gang in en zocht in het berghok, tot hij het topeind van een hengel had gevonden.
2 'Heb je hier iets aan?' vroeg hij, binnentredend. 'Nee', antwoordde Joop, 'dat is zonde. Het is van
3 een goede hengel.' Frits bracht het eind weer weg. 'Dat valt mee', zei hij bij zichzelf. 'Waarom
4 denk ik dat?' dacht hij. 'Welk recht heb ik om zo onverschillig te zijn?'
5 Zijn moeder kwam de huiskamer binnen met een pan. 'Luister', zei ze tegen Joop, 'hier zit
6 vlees met jus in. Appelmoes heb ik in een jampot gedaan, die staat er tussenin, tussen de lof en de
7 aardappels. Als je het nu in kranten in deze tas zet' – ze hield hem een rieten boodschappentas
8 voor – 'dan staat het recht op en wordt het niet koud.' Joop trok zijn jas aan en kuchte. 'Je begint
9 aardig kaal te worden', zei Frits. Hij bekeek bij Joop voor op de schedel de haargrens, die aan
10 beide zijden boven het voorhoofd een flink stuk was achteruit gedrongen. 'Dat mag je graag met
11 een zekere triomf zeggen, merk ik', zei Joop. Hij vertrok, de pan in de tas behoedzaam in
12 evenwicht houdend. 'De groeten en het beste', zei zijn moeder.
13 'Dat hebben we weer gehad', zei Frits bij zichzelf. (*De avonden*, Gerard Reve)

Onderwerpen die aan de orde komen, zijn:

- verschillende grammaticale kenmerken van Directe, Indirecte, en Vrije Indirecte Rede, en de consequenties van een nauwkeurige analyse daarvan voor zowel de functie van verschillende vormen van 'redeweergave' als voor de exacte status daarvan in stijlanalyse;
- enkele grammaticale aspecten en stilistische functies van 'inversie', zowel bij de weergave van gebeurtenissen (*In verwarring keek hij Quinten aan*), als bij redeweergave (*Luister, zei ze*); met name in het laatste geval levert dit argumenten op voor een andere grammaticale analyse dan die de term 'inversie' impliceert (met verplaatsing van een sententieel object naar het begin van de zin).

Literatuur

Ninke Stukker & Arie Verhagen (te verschijnen), *Stijl, taal en tekst: stilistiek op taalkundige basis*.